

Nádas Sándor

A múltnak árnya

Nyerges András: A falra hányt borsó esete az erkölcsi tőkével

Újabb időkben megszokhattuk, hogy Nyerges András minden évben új kötettel jelentkezik. Nem volt nehéz megszoknunk, sosem rejtettük véka alá (miért is tettük volna?), hogy azon szerzők közé tartozik nézetünk szerint, akik olyan egyéni színt képviselnek a mai magyar irodalomban, mely színnek folyamatos jelenléte nemcsak kívánatos, de élvezetes is. Így tehát igen helyesen van úgy, ahogyan van, s e tény okán nemcsak a munkakedvéből máig mit sem vesztő szerző dicsérendő, hanem kiadója is, a Kronosz, mely rendületlenül új és új munkákra sarkallja. (Az a hír járja – melyet ezidő szerint se megerősíteni, se megcáfolni nem áll módunkban –, hogy rövidesen egy életműkiadás is napvilágot láthat.)

Ez évben a 2010 és 2022 között született írásaiból – esszékből, glosszákból és színrebontásokból – állította össze kötetét Nyerges András, melyekkel különböző hetilapokban és folyóiratokban már találkozhatott az olvasó, de melyek – megint csak szokás szerint – így együtt sokkal többet jelentenek logikai sorrendbe (és nem időrendbe) szervezett egykori önmaguknál, arról nem is beszélve, hogy némelyiküknél a távlat és az azóta eltelt idő eseménysora nemcsak újfajta fénytörésbe helyezi a kötetet, hanem azt a gyanúnkat is bizonyossággá érleli, miszerint Nyerges András korunk legtévedhetetlenebb kasszandristája: nincs olyan pesszimista jóslata, melyet az idők ne igazoltak volna. (De hogy a rajongóknak is, kik Nyerges minden sorát kívülről fújják, emlékezetes maradjon a kötet, a szerző a könyv végére illeszt egy eddig publikálatlan, tanulmányméretű esszét (Rögeszme és miazma), melyben részletesen okadatolva bizonyítja be, hogy a háború után látszólag víz alá nyomott antiszemitizmus hogyan tör föl ismét a magyar „közgondolkodásban”, s hogyan talál e gondolat (vagy micsoda) mentén egymásra a Kommunista Párt és a Parasztpárt – előbbi elnézi, utóbbi tagadja, de űzi. Innen már csak egy apró lépés a holokauszt bagatellizálása, a zsidóság felelősségének felvetése (saját pusztulásában!), a kisnyilasok amnesztiája és aktivizálása új jelszavak alatt, s mindezt a demokratikusnak mondott átmeneti években, amikor az egyeduralomra készülő kommunisták már elkezdték a kisgazdák és a polgári pártok leszalámizását. Amikor tehát a nyilasokkal szembeni ellenállás

nem volt többé érdem, különösen, ha a balszél iránti ellenállásban folytatódott, és amikor a harmincas évek zsidóellenessége – most éppen moll hangszerelésben – hallgatólagos helyesléssel találkozott. Összenő, ami összetartozik, idézhetnénk egy más korban emlegetett mondatot döbbenetünkben, de Nyerges inkább Ignotus Pált idézi (kötetzáró írásában), miszerint „nem tudok az igazság rovására tárgyilagos lenni." Ami – ti. a tárgyilagos -- Ignotusnál belátót, elnézőt, mondjuk így, „kompromisszumkészt" jelent. Nyerges András magáról is elmondhatná mindezt, ő is ragaszkodik ahhoz, amit igazságnak érez (s amelyhez alapos kutatómunka után jutott el, s minden alkalommal részletesen bizonyít is), s nincs tekintettel arra, ezzel miféle érdekeket, közmegegyezéseket sért, s mely oldalon arat tapsokat. (Miközben önmagát határozottan és egyértelműen baloldalra pozicionálja, az elesettek, a kisemmizettek, a kisemberek oldalára, de ez sosem gátolja meg abban, hogy éles kritikát mondjon az „övéiről", ha lépéseikkel nem ért egyet: csoda-e, hogy oly gyakran találja magát a senki földjén?)

A kötet többségét az ÉS-ben publikált *Színrebontás*ok teszik ki. Ez a különleges műfaj, melyet Nyerges talált föl és tökéletesít azóta is, egyesíti magában az oknyomozás, az elemzés és az esszéírás valamennyi erényét, és tág teret nyújt a szerzőnek, hogy bizonyítsa lehengerlő tudását, sajtótörténeti ismereteit, használja páratlan emlékezőtehetségét és megcsillantsa elegáns humorát. A cikkek többsége ugyanarra a dallamra készül: a szerző felfigyel valami ijesztő vagy eszement vagy hihetetlen jelenségre korunkból (ez eddig nem túl nehéz feladat, a jelenleg regnáló rezsim tálcán szállítja neki a témákat), majd alámerül a múlt mélységes tengerébe, és megannyi igazgyönggyel érkezik a felszínre. Ezeket aztán logikus rendbe szervezi, elénk tárja, és a végén nincs is más dolga, mint megfelelő helyre tenni a hangsúlyokat. Máris előttünk áll egy (két, három) szellemi folyamat, s máris pontosan tudjuk, kiknek milyen gondolataival tart rokonságot a mai hatalmasságok éppen aktuális eszmefuttatása, és persze azt is, milyen következményei lettek egykor ennek-annak a gondolatfutamnak. (Azt persze Nyerges nem kívánja bizonyítani, hogy a mai szélsőségek a régiek ismeretén alapulnak – ő hajlamos azt hinni, igen. Ebben én tamás vagyok – nem kell ahhoz ismerni a régi kirekesztőket, fundamentalistákat, nacionalistákat, irredentákat, hogy manapság ez-az legyen az ember. Persze kizárni én sem tudom.)

Nyerges András sok műfajú szerző, költő, regényíró, esszéista, hogy csak főbb területeit említsük, de bármibe fog, alanyi módon teszi: voltaképpen önmagát írja. Önmaga vívódásait, tapasztalatait, gondolatait, félelmeit, vágyait. Nyerges korunk Hannibál tanár ura: az igazi kisember,

akire a létezés legegyszerűbb eseményei is mázsás súllyal nehezednek, aki folyton szorong, rémeket lát, akinek pesszimizmusát nemzedékek sora alapozta meg, aki legszívesebben elbújna levéltárak és könyvtárak biztonságos mélyére, de aki mégsem hallgathat, ha rábukkan a (gyakran elhallgatott, elferdített vagy egyszerűen csak soha meg nem ismert) igazságra. Aki mondja, mondja, mondja, mert másként nem tehet. Szent György Chaplinnek öltözve. Nehéz szerep, egész embert kíván.

Nem irigylem érte.

Vagy igen?

Nyerges András: A falra hányt borsó esete az erkölcsi tőkével
Kronosz Kiadó, 2022.